

Використання конотації є цілеспрямованою, взаємозумовленою дією та співвідноситься, з одного боку, з прагматикою як наукою, яка вивчає обставини, що впливають на вибір та вживання реципієнтом мовних форм для найкращого висловлення своєї думки та почуттів, з іншого боку, прагматика має зв'язок з творчим аспектом конотації.

Утворення конотації у такому випадку є творчим процесом, коли контекст, мовленнєва ситуація має більшу конотативну силу, аніж слово як таке. Такого роду конотація в найбільшій мірі виявляє властивості прагматичної конотації.

Прагматична конотація виокремлюється паралельно існуючим типам конотації (в першу чергу, конотації інгерентній та адгерентній). Вона визначається як додаткове значення, смисл чи зміст слова / словосполучення / висловлювання / відрізка тексту, яке вводить автор та виражається за допомогою різноманітних контекстуальних засобів, що повідомляють більше інформації, ніж об'єктивне лексичне значення мовних одиниць та їх безпосередній контекст. Така прагматична конотація діє на широкому мовленнєвому чи текстовому просторі, який має взаємспрямовані з нею відношення: контекст сприяє розвитку нового значення, а конотація виконує текстоутворюючу функцію.

Отже, конотація має тісний зв'язок з прагматикою мовлення. З одного боку, вона виражає відношення автора/мовця до тих об'єктів дійсності, для опису яких він використовував або особливості внутрішньої форми лексичної одиниці, в яку вже вписаний конотативний аспект, або засоби вторинної номінації. З іншого боку, конотація – це засіб впливу на слухача/читача, що відповідає комунікативному задуму автора, який прагне зацікавити чи заінтригувати адресата, переконати або ж увести його в оману.

На широкому мовленнєвому та текстовому просторі значення та функції конотативних слів можуть трансформуватись під впливом ситуації спілкування чи контексту певного твору. Утворення прагматичної конотації може бути зумовленим різними контекстуальними факторами, що несуть більше інформації, ніж об'єктивне лексичне значення мовних одиниць.

Література

Арнольд И.В. Стилистика современного английского языка (Стилистика декодирования) / И.В. Арнольд. – М.: Просвещение, 1990. – 300 с. Колшанский Г.В. Контекстная семантика / Г.В. Колшанский. – М.: Наука, 1980. – 147с. Лінгвістичний енциклопедичний словник / Гол. ред. В.Н. Ярцева. – М., 1990. – 683 с. Телия В.Н. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц / В.Н. Телия. – М.: Наука, 1986. – 143с. Crystal D.A. Dictionary of Linguistics and Phonetics / D.A. Crystal. – Oxford, 1990. – 389 p.

УДК 811.133.1'367

МАРТИНЮК О. М.

(Луцький національний технічний університет)

ОСОБЛИВОСТІ ВИРАЖЕННЯ АКТАНТНОСТІ У ВИСЛОВЛЕННЯХ РІЗНИХ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ СТИЛІВ (НА МАТЕРІАЛІ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ)

У статті розглядаються стилістичні варіативності актантності у висловленнях французької мови. На основі досліджуваного матеріалу встановлено взаємозв'язок структурно-семантичних аспектів актантності зі специфічним функціональним стилем. З'ясовано, що залежно від мети спілкування, сфери використання мови актантність матиме різні форми вираження, різні прагматичні функції.

Ключові слова: актантність, функціональний стиль, висловлення, мовні засоби.

Мартинюк О. Н. Особенности выражения актантности в высказываниях различных функциональных стилей (на материале французского языка). В статье рассматриваются стилистические вариативности актантности в высказываниях французского языка. На основе исследуемого материала установлено взаимосвязь структурно-семантических аспектов актантности со специфическим функциональным стилем. Выяснено, что в зависимости от цели общения, сферы использования языка актантность может иметь разные формы выражения, различные прагматические функции.

Ключевые слова: актантность, функциональный стиль, высказывание, языковые средства.

Martyniuk O. M. Peculiarities of Actancy's Expression in Utterances of Different Functional Styles (based on the French language). The article deals with stylistic variation of actancy in French utterances. The interrelation between structural and semantic aspects of actancy with specific functional style was established based on the investigated material. It was determined that depending on the purpose of communication, spheres of language use, actancy has various forms of expression, various pragmatic functions.

Key words: actancy, functional style, utterance, language means.

Наукове вивчення функціональних стилів є центральним поняттям сучасної лінгвістики (проблема досліджувалася вченими Празького лінгвістичного гуртка; у працях В. Виноградова, І.

Гальперіна, М. Кожині, Ю. Степанова, В. Телії та ін.). Залежно від функціонального стилю використовуються лише певні мовні засоби, які здатні найкраще передати його сутність, тобто, проявляється взаємозв'язок функціонально-семантичних характеристик мовних засобів зі специфічними ознаками стилю.

Таким чином, вивчення стилістичних аспектів мовних засобів, зокрема актантів висловлення, визначає **актуальність** нашої розвідки.

Мета дослідження – встановити стилістичні варіативності актантності у висловленнях різних дискурсивних жанрів.

Поставлена мета передбачає розв'язання таких **завдань**: описати лексико-семантичні і синтаксичні засоби реалізації актантності у висловленнях різних функціональних стилів французької мови; з'ясувати прагматичні аспекти актантності у французькому мовленні залежно від типу висловлювання.

Об'єктом дослідження обрано актантність як конститутивну ознаку висловлення та засоби її реалізації.

Предметом дослідження є засоби вираження актантності у висловленнях різних функціональних стилів у французькому мовленні.

Функціональний стиль володіє своєю мовленнєвою організацією. Вона являє собою взаємозв'язок різнорівневих мовних і текстових одиниць в конкретному мовленнєвому різновиді, що базується на виконанні єдиної комунікативної мети.

Кожен функціональний стиль формується під впливом екстралінгвістичних чинників, а саме: форми вияву мови (усна / писемна), виду мовлення (діалог / монолог), способу комунікації (масова/особиста) та ін. Саме вони по-різному впливають на мовну структуру текстів і визначають їхню мовну стильову специфіку [Арешенков 2001, с. 78].

Доцільно також враховувати мету і завдання комунікації, адже залежно від цього в кожній сфері спілкування формуються свої прийоми добору й використання мовних засобів, а також урахування різних функцій мови, на підставі чого виокремлюють публіцистичний, науковий, офіційно-діловий, розмовно-побутовий стилі і стиль художньої літератури.

Варто зазначити, що кожен стиль має конструктивний принцип – певну домінанту. Так, наприклад, на основі досліджуваного матеріалу можна констатувати, що у розмовному мовленні широко використовуються неповні речення з імпліцитною актантністю, фразеологічні звороти, висловлення є емоційно забарвленими: *Oh, ils vivent comme chien et chat; Donne-moi le vert, je prends celle-ci; J'écoute, mais je tiens pas compte ! ...Monsieur! Un tel me...* [Net 1] Традиційна модель речення може змінюватися: зокрема розташування актантів, з'являються проєктовані актанти, вставні слова тощо: *Mais ça ne m'arrange pas du tout, moi, cette histoire-là* [Pratte 1985, с. 135]. Розмовний стиль застосовується в широкому повсякденному неспеціальному спілкуванні, у таких мовних ситуаціях, в яких відсутнє попереднє обдумування висловлювання, спеціальний добір мовних засобів.

У висловленнях художнього стилю відображено весь спектр реалізації актантності у французькому мовленні, тому використовуються різні мовні засоби для вираження актантності, зокрема непрямі її номінації: метафора, метонімія, персоніфікація тощо: *Elle les observe. Deux vieilles pies qui jacassent* [Pratte 1985, с. 202]; використовуються різні типи речень: повні, неповні, еліптичні, незакінчені. Основна комунікативна мета таких висловлень – за допомогою художніх засобів вплинути на думки й почуття людей.

У публіцистичному стилі висловлення характеризуються також експресивністю, широке використання повторів, художніх мовних засобів. Цей стиль є синтезом з елементів наукового, ділового, художнього та розмовного стилів: *“Le harcèlement entre élèves sur Internet inquiète les enseignants et les familles. Le ministère de l'éducation s'apprête à lancer un plan de lutte contre toutes les formes de harcèlement”* [Net 2]. Публіцистичний стиль використовується для агітації та пропаганди. Це стиль суспільно-політичної літератури, газет, журналів, виступів на зборах тощо.

Отже, у висловленнях художнього, публіцистичного стилю та в усному мовленні спостерігається тенденція до економії мовних засобів для вираження інформації. Для розуміння такої інформації відіграють невербальні чинники: ситуація, контекст, жести, спільні знання ситуації для комунікантів.

Щодо вираження актантності у висловленнях наукового та ділового стилів, то варто зазначити, що зазвичай висловлення такого типу є складними синтаксичними конструкціями, це повні речення без еліптичних компонентів, відзначаються точністю, логічністю та обґрунтованістю викладу.

Переважають стилістично-нейтральні мовні засоби : *Les composites transformés par centrifugation ont des propriétés mécaniques moyennes ; la place de cette technologie reste marginale en France, utilisée par seulement 3 transformateurs. Elle permet de réaliser simultanément le corps de révolution et le matériau composites* [Net 3]

Офіційно-діловий стиль — це сукупність мовних засобів, призначених для регулювання ділових стосунків, спілкування на державно-політичному, громадському, економічному рівні, у законодавстві, сфері управління адміністративно-господарською діяльністю (офіційно-ділова мовна сфера). Для цього стилю характерне широке використання професійної термінології, канцеляризмів, аббревіатур, відсутність діалектизмів, жаргонізмів, просторічних виразів. Діловий стиль – це вишукана, але зрозуміла мова: *Nous avons bien reçu votre lettre du 22 novembre dernier et vous envoyons photocopie des documents qui vous intéressent. Bien entendu, nous ne manquerons pas de vous adresser une convocation pour notre Assemblée générale qui se déroulera le: lundi 10 janvier prochain à 18h30. Nous vous remercions par avance. Veuillez recevoir, Madame, Monsieur, nos salutations distinguées* [Penfornis 2004, с. 26].

Будь-якому стилю мови властиві як загальномовні, міжстильові елементи (вони переважають), так і специфічні мовні елементи з однаковим стилістичним забарвленням, з єдиними нормами слововживання. Для кожного функціонального стилю існує своя система норм, які можуть свідомо або несвідомо порушуватися, замінюватися елементами, характерними для іншого функціонального стилю. При взаємодії стилів функціональна роль цих елементів змінюється. Проникаючи в той чи інший функціональний стиль, елементи іншого стилю поступово втрачають своє первинне стилістичне забарвлення і стають нейтральними засобами вираження того стилю, в який вони перейшли. В деяких випадках, ці елементи міцно закріплюються у новому функціональному стилі і стають нормою мовного вираження, яка притаманна даному стилю [Швец 1979, с. 23].

Щодо кількості проникнення елементів одного стилю в інший, то вона є різною. Найбільш обмеженими у цьому відношенні є строгі сфери мови, передусім офіційно-діловий стиль. У нестрогих мовних сферах (художньому, публіцистичному, розмовному стилях) стильові межі відкриті, тому нові елементи помітно збільшують обсяг словникового запасу цих стилів.

Отже, в сучасних умовах функціонально-стильова сфера мови постійно уточнюється: переосмислюються традиційні стилі, відновлюються ті, яких за певних умов не визнавали, формуються нові. Таким чином, залежно від мети спілкування, сфери використання мови, актантність матиме різні форми вираження, різні прагматичні функції.

Ми користуємося мовою у своєму повсякденному житті і, залежно від потреби, обираємо різні мовні засоби, які в різних ситуаціях будуть значно відрізнятися. Адже, з одного боку, мова – це використані матеріали: словниковий запас, вибір слів (абстрактних чи конкретних, рідкісних чи звичайних), нові значення, які отримують слова; з іншого боку, дотримання традиційної граматики чи певна свобода у використанні правил. Ми добираємо різних слів, комбінуємо словосполучення та речення відповідно до наших уподобань, манери говорити, змісту і мети висловлювання.

Таким чином, отримані результати дослідження можуть віднайти використання для подальшої наукової розробки проблематики структурних, семантичних характеристик компонентів висловлення. Перспективним вважаємо подальше вивчення функціональних аспектів актантності для правильної інтерпретації змісту висловлення.

Література

- Арешенков Ю. Стиль як категоріальне поняття стилістичної науки / Ю. Арешенков // Науковий вісник Чернівецького університету : Збірник наукових праць. – Вип. 117–118 : Слов'янська філологія. – Чернівці, 2001. *Лингвистический энциклопедический словарь* / [Гл. ред. В. Н. Ярцева]. – М. : Советская энциклопедия, 1990. – 685 с. Морен М. К. *Стилистика современного французского языка* / М. К. Морен, Н. Н. Тетеревникова. – М. : Высшая школа, 1970. – С. 199–206. Швец А. *Публицистический стиль современного русского литературного языка* / А. Швец. – К., 1979. – 128 с. *Net 1. Revues* : <http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article>. *Net 2. Le Monde.fr*, 23.01.12 <http://www.lemonde.fr/education>. *Net 3. L'industrie française des matériaux composites* : <http://www.industrie.gouv.fr/biblioth/docu/dossiers/sect/pdf/synthese.pdf>. Penfornis J.-L. *Vocabulaire progressif du français des affaires* / J.-L. Penfornis. – P. : CLE International, 2004. – 160 p. Pratte J. *Les persiennes* / Josette Pratte. – P. : Editions Robert Lafont, 1985. – 315 p.